

The Gleaner

Vol 15 (1979)

Σχόλια

eranistes eranistes

doi: [10.12681/er.369](https://doi.org/10.12681/er.369)

To cite this article:

eranistes, eranistes. (1979). Σχόλια: • Ευτυχία Δ. Λιάτα, Η Οικονομική δομή των Βαλκανικών χωρών (15ος-19ος αιώνας)
• Κρίτων Χρυσοχοϊδης, Δ. Γ. Αποστολόπουλου, Το Μέγα Νόμιμον
• Αλέξης Πολίτης, Άλκης Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας
• Αλέξης Πολίτης, Χιακά Χρονικά: Αφιέρωμα στον Κοραή
• Αλέξης Πολίτης, Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, τ. Β΄
• Γ. Πλουμίδης, Alexandru Dutu, Romanian Humanists and European Culture
• Ρωξάνη Αργυροπούλου, Δευκαλίων, Νεοελληνική Φιλοσοφία 1600-1900
• Λουκία Δρούλια, Μια έκθεση για την Ελλάδα στο Λονδίνο
• Λουκία Δρούλια, Η Βιβλιοθήκη Αλεξάνδρου Θ. Μπενάκη
• Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Νεοελληνική προσωπογραφία
• Αλέξης Πολίτης, Μαθήματα-Διαλέξεις στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
• Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Το τέταρτο Συνέδριο Βαλκανικών Σπουδών (Άγκυρα, Αύγουστος 1979)
• Γιάννης Καράς, Το παγκόσμιο Συνέδριο «Αριστοτέλης»
• Γιάννης Καράς, Το Δ΄ Πανιώνιο Συνέδριο
• Αλέξης Πολίτης, Ερευνητική δουλειά στη Γεννάδειο
• Η Ζ΄ Τακτική Γενική Συνέλευση του ΟΜΕΔ
. *The Gleaner*, 15, 336-354. <https://doi.org/10.12681/er.369>

ΤΟ ΕΦΕΤΙΝΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΖΑΠΠΑ ΣΤΟΝ "ΕΡΑΝΙΣΤΗ"

Στήν ετήσια Γενική Συνέλευση τῆς 20^ῃ Ιουνίου 1979 ἡ Association pour l'Encouragement des Études Grecques en France, ἀπένειμε στὸν («Ἐρανιστῆ») τὸ βραβεῖο Ζάππα, ἕνα ἀπὸ τὰ πέντε βραβεῖα μὲ τὰ ὁποῖα τιμᾷ κάθε χρόνο τὰ σημαντικώτερα δημοσιεύματα στὸν τομέα τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν.

Ἡ βράβευση τοῦ («Ἐρανιστῆ») μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης δεκαπέντε χρόνων ἀπὸ τὴν ἔκδοσή του, ἔγινε μὲ κριτήριο τὴν οὐσιαστικὴ συμβολὴ τοῦ περιοδικοῦ στὴν προαγωγὴ τῆς ἔρευνας καὶ τῆς μελέτης θεμάτων, ὅσα σχετίζονται μὲ τὸν νεώτερο ἐλληνισμό. Εἶναι ἰδιαίτερα τιμητικὴ, καθὼς προέρχεται ἀπὸ ἕνα τόσο ἔγκυρο καὶ παραδοσιακὸ (ιδρύθηκε στὰ 1869) ἐπιστημονικὸ σωματεῖο, ἰδίως ἂν ἀναλογισθοῦμε

ὅτι στὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς Association βρίσκεται κατεξοχὴν ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Ἐνα βραβεῖο συνεπῶς ποὺ δίνεται σὲ μιὰν δραστηριότητα ὅπως αὐτὴ τοῦ («Ἐρανιστῆ»), μπορεῖ νὰ δώσει καὶ τὸ μέτρο τοῦ κύρους ποὺ ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀποκτοῦν οἱ νεοελληνικὲς σπουδές. Περιλαμβάνοντας ἡ γαλλικὴ λογοσύνη, μέσα στὸ σύνολο τῶν ἐνασχολήσεών της, καὶ τὸν νεώτερο ἐλληνικὸ βίον, συνεχίζει τὴν λαμπρὴ παράδοση τῶν γάλλων ἐλληνιστῶν καὶ μελετητῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ ὑπογραμμίζει ἔμπρακτα τὴν ἐκτίμησή της πρὸς τὶς νεοελληνικὲς ἐπιστημονικὲς ἐπιδόσεις ὅπως εἶναι ὁ («Ἐρανιστῆς»).

Αἰκατερίνη Κουμαριανοῦ

ΣΧΟΛΙΑ

Ἡ Οἰκονομικὴ δομὴ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν (15ος-19ος αἰώνας).

Εἰσαγωγὴ-ἐπιλογὴ κειμένων: Σπύρος Ι. Ἀσδραχάς.

Ἀθήνα, Μέλισσα, 1979. 80 μεγάλο, 685 σ.

Σ' ἕνα ὁγκώδη καὶ πολυτελὲς τόμο μεταφράζονται εἴκοσι μία μελέτες μὲ ἀντικείμενο ἔρευνας τοὺς οἰκονομικοὺς μηχανισμοὺς ποὺ λειτουργοῦσαν στὰ Βαλκάνια στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Ἡ ἐπιλογὴ τῶν κειμένων ἔγινε

ἀπὸ τὸν Σπύρο Ι. Ἀσδραχά, ὁ ὁποῖος, ξεκινώντας ἀπὸ διαπιστωμένες ἐλλείψεις τῆς ἐλληνικῆς βιβλιογραφίας στὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας, μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ συμβάλλει ὀδηγητικὰ στὴν κάλυψή τους. Στὸ εἰσαγωγικὸ του ση-

μείωμα, διατυπώνει υποθέσεις ξρευνας αναφορικά με τὰ «προβλήματα οικονομικής ιστορίας της Τουρκοκρατίας», με ἐπίκεντρο κυρίως τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο. Οἱ μελέτες, ἀρχικὰ γραμμένες σὲ ἐνθωπαϊκὲς γλῶσσες ἀπὸ εἰδικὸν σὲ θέματα τῆς βαλκανικῆς καὶ ὀθωμανικῆς ιστορίας, ποὺ προέρχονται ἀπὸ διάφορες βαλκανικὲς χῶρες, εἶναι:

1. Ömer Lütfi Barkan, Οἱ μορφές ὁργάνωσης τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας στὴν Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορία τὸ ΙΕ' καὶ τὸ ΙΣΤ' αἰῶνα.

2. Bistra A. Cvethkova, Ἡ ἐξέλιξη τοῦ τουρκικοῦ φεουδαλικοῦ καθεστώτος ἀπὸ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ὡς τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνα.

3. Sencer Dönitzioğlu, Οἰκονομικὸ μοντέλο τῆς Ὀθωμανικῆς κοινωνίας (ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰ.).

4. H.H. Stahl, Πουμανία: ΙΣΤ'-ΙΗ' αἰῶνας.

5. St. Stefanescu, D. Mioc, H. Chirca, Ἡ ἐξέλιξη τῆς φεουδαλικῆς προσόδου σὲ ἐργασία στὴ Βλαχία καὶ στὴ Μολδαβία ἀπὸ τὸ ΙΔ' ὡς τὸ ΙΗ' αἰῶνα.

6. Ligor Mile, Ἡ ἐπέκταση τοῦ συστήματος τῶν τσιφλικιῶν στὰ ἄλβανικὰ ἐδάφη (τέλη τοῦ ΙΗ'-ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰῶνα).

7. Ἑλένη Ἀντωνιάδη - Μπιμπίκου, Ἐρημωμένα χωριά στὴν Ἑλλάδα ἕνας προσωρινὸς ἀπολογισμὸς.

8. Nicolai Todorov, Ὁφεις τῆς μετάβασης ἀπὸ τὸ φεουδαλισμὸ στὸν καπιταλισμὸ στὰ βαλκανικὰ ἐδάφη τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας.

9. Traian Stoianovich, Ὁ κατακτητὴς ὀρθόδοξος Βαλκάνιος ἔμπορος.

10. José Gentil Da Silva, Ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας καὶ τῆς Μεσογείου.

11. Arno Mehlan, Οἱ ἐμπορικὸι δρό-

μοι στὰ Βαλκάνια κατὰ τὴν Τουρκοκρατία.

12. Jorjo Tadic, Τὸ λιμάνι τῆς Ραγούζας καὶ ὁ στόλος του στὸ ΙΣΤ' αἰῶνα.

13. Ν.Γ. Σβορώνος, Τὸ ἐμπόριο τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ΙΗ' αἰῶνα.

14. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Τὸν ΙΗ' αἰῶνα στὴν Πελοπόννησο: ἡ ἀπορρόφηση τῶν οἰκονομικῶν πόρων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας.

15. İlhan Tekeli, Οἱ θεσμοθετημένες ἐξωτερικὲς σχέσεις τῶν πόλεων στὴν Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορία. Ἐξέταση οἰκιστικῶν μοντέλων.

16. Halil İnalcık, Ὁ σχηματισμὸς κεφαλαίου στὴν Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορία.

17. Ljuben Beron, Οἱ μεταβολές τῶν τιμῶν στὸ ἐμπόριο τῆς Τουρκίας μετὰ τὴν Εὐρώπη (ΙΣΤ'-ΙΘ' αἰῶνας).

18. Σπύρος Ι. Ἀσδραχάς, Ἀγορές καὶ τιμὴ τοῦ σιταριοῦ στὴν Ἑλλάδα τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

19. Gabriel Baer, Οἱ διοικητικὲς, οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς λειτουργίες τῶν τουρκικῶν συντεχνιῶν.

20. Gabriel Baer, Μονοπώλιο καὶ περιοριστικὲς πρακτικὲς τῶν τουρκικῶν συντεχνιῶν.

21. Γιώργος Βελουδῆς, Ἡ οἰκονομικὴ ἄποψη τοῦ βιβλίου: ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση τῶν Γλυκῆδων (1670-1854).

Οἱ ἐργασίες αὐτὲς ἀποδόθηκαν στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Σπ. Ἀσδραχά, ὁ ὁποῖος σήκωσε τὸ μεγαλύτερο βῆρος τῆς μεταφραστικῆς δουλειᾶς καὶ τοὺς: Αἰκατερίνη Ἀσδραχά, Ντόρα Μαρμαρέτη, Ἑλλή Παπαδημητρίου, Ἀγγελικὴ Φενερίλη-Παναγιωτοπούλου, Ἀλέκο Γαβαθὰ καὶ Γιώργο Βελουδῆ. Οἱ μεταφράσεις ἀποτελοῦν συμβολὴ στὴ δημιουργία γλωσσικοῦ ὀργάνου στὸν τομέα ποὺ ἀναφέρονται.

Οι μελέτες φωτίζουν κυρίως δύο τομείς: την άγροτική οικονομία (μέρος πρώτο του τόμου, αρ. 1-8) και το εμπόριο (μέρος δεύτερο, αρ. 9-21) και εξετάζουν τον τρόπο παραγωγής και τους όρους εμπορευματοποίησης των πλεονασμάτων στις κατεξοχήν άγροτικές κοινωνίες που διερευνούν: συγχρόνως προβλήματα δημογραφικά, συγκοινωνίας, οργάνωσης της εργασίας, διακίνησης των προϊόντων, σχηματισμού του κεφαλαίου κλπ. τονίζονται ιδιαίτερα.

Με το έργο αυτό, έργο πολυδιάστατο στην ουσία του, που σκοπεύει να λειτουργήσει οδηγητικά στο χώρο της νεοελληνικής ιστοριογραφίας, ανοίγονται νέοι όριζοντες για το μελετητή στον τρόπο διερεύνησης των ιστορικών φαινομένων και «ανάγνωσης» των μαρτυριών του παρελθόντος. Οι μελέτες, συντονισμένες στους νέους τρόπους γραφής της ιστορίας, ξεστρατίζουν τον παραδοσιακό ιστοριογράφο από τη στενή τοπική μερίκευση και τον έντονο έθνικό χαρακτήρα και του υποδεικνύουν νέες ιστορικές μεθόδους προσεγγίσεων σε μια ανανεωμένη θεματολογία.

Στο σύνολό τους οι μελέτες, μολονότι άλλες πραγματεύονται το θέμα τους γενικότερα και άλλες το περιορί-

ζουν χωροχρονικά, επιτρέπουν μια πολύπλευρη προσπέλαση στην οικονομική ιστορία των Βαλκανίων στα χρόνια της 'Οθωμανικής κυριαρχίας και εντάσσουν τα θέματα που έρευνούν σε μια καθολικότερη προβληματική και μεθοδολογία. 'Η πολλαπλότητα των θεμάτων και των όπτικων καθιστούν δυνατή την όριοθέτηση «των φαινομένων που συνιστούν το πεδίο έρευνας των βαλκανικών οικονομιών στην προ-καπιταλιστική τους περίοδο».

Με την ανθολόγηση μελετών που διερευνούν οικονομικά και δημογραφικά προβλήματα διαφόρων περιοχών του βαλκανικού χώρου, επισημαίνονται και η σημαία στους μηχανισμούς της οικονομίας και αναζητείται η ιστορική ταυτότητα του χώρου αυτού μέσα από την έρμηνεία της οικονομικής δομής του.

Το βιβλίο κοσμούν 125 εικόνες από χαλκογραφίες της εποχής, οι οποίες, σε άμεση ή έμμεσση σχέση με το αντικείμενο της ανθολογίας, πλαισιώνουν εικαστικά τα κείμενα. Εύρετήρια ονομάτων και έννοιων στο τέλος του τόμου κάνουν εύκολη την προσπέλαση στα «σημεία» των μελετών.

Ευτυχία Δ. Λιάτα

Δ. Γ. 'Αποστολόπουλος, Τό Μέγα Νόμιμον.

Συμβολή στην έρευνα του μεταβυζαντινού δημοσίου δικαίου.

'Αθήνα 1978. 8ο, 133 σ.

Ευτύχημα αποτελεί το γεγονός ότι η έρευνα για την ορθόδοξη εκκλησία της Τουρκοκρατίας δεν περιορίζεται πια μόνο μέσα στα πλαίσια της εκκλησιαστικής ή πολιτικής ιστορίας, αλλά επεκτείνεται στην αντιμετώπισή της και ως φορέα κοινωνικών, οικονομικών ή δικαιοδικών λειτουργιών.

Σημαντική συμβολή στην προσπά-

θεια αυτή αποτελεί η μελέτη του Δ. Γ. 'Αποστολόπουλου, στην οποία εντοπίζεται μια άγνωστη πηγή μεταβυζαντινού δικαίου, το «Μέγα Νόμιμον της Μεγάλης 'Εκκλησίας», και εξετάζεται συγχρόνως η σύνθεση και ο τρόπος λειτουργίας της.

Στην εισαγωγή του βιβλίου, ο συγγραφέας τοποθετεί το θέμα στα πλαί-

σια τοῦ μεταβυζαντινοῦ δημοσίου δικαίου, ὅπως αὐτὸ διαμορφώθηκε ἀπὸ τὸ νέο φορέα του, τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία, μέσα στὴ νέα πολιτικὴ πραγματικότητα ποὺ δημιουργήθηκε μετὰ τὸ 1453.

Τὸ «Μέγα Νόμιμον» ἔχει σήμερα χαθεῖ. Μοναδικὸ κείμενο ποὺ παραδίδει («ψήγματα») τῆς δικαιοκῆς αὐτῆς πηγῆς εἶναι ὁ συνοδικὸς τόμος τοῦ 1663, ποὺ ἐκδόθηκε μὲ ἀφορμὴ τὶς διαμάχες τοῦ πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα μὲ τὸν τσάρο Ἀλέξιο καὶ στὴ σύνταξη τοῦ ὁποίου χρησιμοποιήθηκε, ὅπως ρητὰ δηλώνεται, τὸ Μέγα Νόμιμον. Ἡ ἔλλειψη ἀπὸ ἄλλες μνεῖες ἀναγκάζει τὸ συγγραφεὴ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ προβλήματα καὶ τὴν ἀποκατάσταση, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖα, τῆς ἐμμεσης αὐτῆς πηγῆς.

Ἔτσι ἐξετάζεται ἡ χειρόγραφη παράδοση τοῦ τόμου τοῦ 1663, σχολιάζονται οἱ ἔως τώρα ἐκδόσεις του καὶ ἐπισημαίνονται οἱ σκόπιμες ἀλλοιώσεις ἢ παραλείψεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ παλαιότερους ἐκδότες. Δὲν κρίθηκε ἀναγκαῖο νὰ ἐπανεκδοθεῖ ὁλόκληρος ὁ συνοδικὸς τόμος, ἀποκαταστάθηκαν ὅμως ἐπὶ τὰ κεφάλαια τοῦ κειμένου του ποὺ ἔχουν ὡς πηγὴ τὸ Μέγα Νόμιμον. Ἡ ἔκδοση ἔγινε ἀπὸ δύο χειρόγραφα (τὸ πρωτότυπο τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς τοῦ Λοισιθέου Ἱεροσολύμων καὶ τὸ χφ. τῆς ΕΒΕ 2318 τῆς συλλογῆς Πολλάνη) μὲ παράλληλη χρῆση δυὸ ἐκδόσεων (τῆς Μόσχας τοῦ 1828 καὶ τοῦ Μ. Γεδεὼν τοῦ 1888). Ὁ Δ. Ἀποστολόπουλος στὴ συνέχεια ἀσχολεῖται μὲ τὴ διερεύνηση τῶν πηγῶν καὶ τὴν ἀνάληψη τῆς τεχνικῆς τῆς συντάξεως τοῦ τόμου τοῦ 1663, μὲ σκοπὸ νὰ διαπιστώσει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο χρησιμοποιήθηκαν ἄλλα κείμενα καὶ ἰδιαίτερα τὸ «Μέγα Νόμιμον» γιὰ τὴν κατάρτισή του.

Μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐμμεσης πηγῆς καὶ τὴν ἐπισήμανση τῆς προελεύσεώς της δίνεται ἡ δυνατότητα στὸν συγγραφεὴ νὰ προχωρήσει στὴν ἀνίχνευση τῶν φιλολογικῶν πηγῶν τοῦ Μεγάλου Νομίμου. Μὲ παράλληλη παράθεση τῶν ἀρχικῶν κειμένων καὶ ἐκείνων τοῦ Μεγάλου Νομίμου διαπιστώνονται οἱ ἀλλαγές ποὺ ἔχουν ὑποστεί τὰ ἀρχικά βυζαντινὰ κείμενα κατὰ τὴ σύνταξή του, στοιχεῖο ποὺ θὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ χρόνου ποὺ καταρτίστηκε. Ἔτσι, π.χ., στὸ κεφάλαιο περὶ ὅρκου πίστεως πρὸς τὸν βασιλέα ἀφαιρέθηκαν ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ προσδίδουν στὸ πρόσωπό του χριστιανικὴ μεταφυσικὴ ὑπόσταση, ἐφ' ὅσον ὁ νέος φορέας τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ἀλλόθρησκος.

Στὴ συνέχεια ἀποκλείονται, μίᾳ πρὸς μία, ὅλες οἱ ἐνδεχόμενες περιπτώσεις νὰ ἀποτελεῖ τὸ Μέγα Νόμιμον μέρος μιᾶς γνωστῆς νομοκανονικῆς συλλογῆς, καταλήγοντας σὲ μερικὰ βασικὰ συμπεράσματα, ὅπως π.χ. ὅτι τὸ Μέγα Νόμιμο πρέπει, ὁλόκληρο ἢ ἐν μέρει, νὰ ἀποτελεῖ «σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον», ὅτι μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς νομοκάνων, ὅτι περιεῖχε βυζαντινὴ νομοκανονικὴ ὕλη ἀπὸ τὸ 419-1335 καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1173-1335, ὅτι τὸ κείμενο διατηρεῖ τὴ γλώσσα τῶν βυζαντινῶν πηγῶν καὶ τέλος ὅτι εἶναι νομοκάνων «ὄχι ἄγνωστης ὕλης ἀλλὰ ἄγνωστης σύνθεσης καὶ δομῆς».

Ἐρώτημα παραμένει τὸ θέμα τῆς ἀπώλειας τοῦ ἢ τῶν χειρογράφων τοῦ Μεγάλου Νομίμου. Ὁ συγγραφεὴς εἰκάζει ὅτι τὸ πρωτότυπο συνόδευσεν τὸν τόμο τοῦ 1663, στὴ Μόσχα, γιὰ τεκμηρίωση τῶν θέσεών του. Νὰ ἐλπίζουμε στὴ μελλοντικὴ ἀνεύρεσή του σὲ κάποια ρωσικὴ βιβλιοθήκη;

Τελευταῖο ἐξετάζεται τὸ πρόβλημα τοῦ χρόνου συντάξεως τοῦ Μεγάλου

Νομίμου, τὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας συνδέει μὲ τὴν περίοδο τῶν ἐργασιῶν τῆς μεγάλης συνόδου ποὺ ἄρχισε λίγο πρὶν τὸ 1482 καὶ ἔληξε μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ «Ὁρου» τοῦ 1484. Καὶ ἡ περίοδος αὐτὴ ἔχει ἔντονο χαρακτῆρα ἀνασυγκροτήσεως τῶν διοικητικῶν καὶ

κανονικῶν θεμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Ἡ μελέτη ἀφήνει εὐλογα ἀλλὰ ὄχι ἀσχολίαστα ἐρωτηματικά. Φανερώνει γνῶση τῶν νομικῶν καὶ ἱστορικῶν πηγῶν καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ σχολαστικὴ συνέπεια στὰ συμπεράσματά της.

Κρίτων Χρυσοχοϊδης

Ἄλκη Κυριακίδου-Νέστορος,

Ἡ Θεωρία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας. Κριτικὴ ἀνάλυση.

Ἀθήνα, Ἑταιρεία Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας, 1978.

Συνήθως, ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἑλληνικὴ λαογραφικὴ ἐπιστήμη, ἡ ληξιαρχικὴ πράξη τῆς γεννήσεώς της τοποθετεῖται στὰ 1871 μὲ τὴ «Νεοελληνικὴ Μυθολογία» τοῦ Ν.Γ. Πολίτη. Βέβαια ἡ κυνοφορία τῆς ἐπιστήμης στάθηκε μακρόχρονη — ἐδῶ, ὁ δεύτερος προσδιορισμὸς ποὺ ἀπὸ συνήθεια προστίθεται σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις, τὸ «καὶ ἐπίπονη», μᾶλλον δὲν φαίνεται ταιριαστὸς — ἄλλωστε βλέπουμε ἀνάλογα μακρόχρονη καὶ τὴν παιδικὴ της ἡλικία. Ἡ κυρία Ἄλκη Κυριακίδου-Νέστορος μὲ τὸ βιβλίο της «Ἡ Θεωρία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας. Κριτικὴ Ἀνάλυση» ἐπιδιώκει νὰ προωθήσει ὁλόκληρὴ τὴν ἐπιστήμην πρὸς τὴν ὠριμότητά της.

Τὸ ἐπιδιώκει παρουσιάζοντας μιὰν ἀνασκόπηση τῶν ὅσων ἔγιναν. Μιὰν ἀνασκόπηση διόλου χρονογραφικὴ — εἴχαμε βέβαια τέτοιες, καὶ εἶδαμε ποῦ ὀδηγοῦνε — παρὰ κριτικὴ, δηλαδὴ ἱστορικὴ: ἀναζητᾷ νὰ κατανοήσῃ τὸ «ποῖος» καὶ «γιατί» καταπιάστηκε μὲ τὴ μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ σταθμίσει δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενο τῆς λαογραφίας. Ὁπλισμένος μὲ μιὰ τέτοια γνῶση ὁ λαογράφος ἀποκτᾷ συνείδηση τῆς ἐπιστήμης του· καὶ μπορεῖ νὰ περάσει λοιπὸν σ' ἓνα πιὸ ὠριμὸ στάδιο.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀναζητᾷ τὴ γένεση τοῦ λαογραφικοῦ ενδιαφέροντος. Τὴν ἐντοπίζει στὸ κίνημα τοῦ ρομαντισμοῦ, γιὰ τὴν Εὐρώπην, καὶ σὲ μιὰν τάση αὐτογνωσίας ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Ἐπισημαίνει τὴν ἀντινομία, καὶ τὴν ἀνάγει σὲ μιὰν ἐσωτερικὴ ἀντίφαση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο «ἡ ρομαντικὴ ἔννοια τοῦ ἔθνους δὲν ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὰ ιδεώδη τοῦ Ὁρθολογισμοῦ». Τὰ χροῖα ποὺ καλύπτει τὸ κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ στάθηκαν πραγματικὰ κρίσιμα· δυνάμεις ἀντίπαλες ἰδεολογικῆς τάσεως βρίσκονταν ἀντιμέτωπες, μὲ ἴσες περὶπου δυνάμεις καὶ δυνατότητες — σὲ τέτοιο σταυροδρόμι δὲν ξαναβρέθηκε παρὰ πολὺ ἀργότερα ὁ ἑλληνισμὸς καὶ γιὰ μιὰ μικρὴ στιγμὴ — ὥστε εἶναι γόνιμο νὰ ἀναζητοῦμε ἐκεῖ τὶς ἀρχὲς τῶν φαινομένων ποὺ διέπουν ὡς τὰ σήμερα τὴ ζωὴ μας. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴ γένεση ἡ συγγραφέας παρακολουθεῖ τὶς τύχες τῆς λαογραφίας ἕως τὶς μέρες μας (ἡ, περὶπου), ἐπιδιώκοντας νὰ συσχετίζει τὶς τροπὲς τῆς ἐπιστήμης μὲ τὶς τροπὲς, κάθε φορὰ, τῆς κοινωνίας, καταγράφοντας ταυτόχρονα καὶ τὶς ὁποῖες ἀποκλίσεις.

Ἔτσι ξετυλίγεται μπροστά μας ἓνα ἐρμηνευτικὸ σχῆμα στερεό, ζωηρὰ πα-

ρουσιασμένο και διαπραγματεύσιμο: αποτελεί συνάμα μιὰ προσέγγιση τῆς ιδεολογικῆς μας ἱστορίας, μιὰ κριτικὴ ἀνάλυση τῶν λαογραφικῶν θεωριῶν καὶ ἀκόμα, μιὰ αἴτηση γιὰ τὴν ἀναγνώριση

καινούριας ληξιαρχικῆς πράξης στὴ ζωὴ τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας· τὴ μετὰβαση στὴν ὠριμότητα.

Ἀλέξης Πολίτης

Χιακὰ Χρονικά: Ἀφιέρωμα στὸν Κοραΐ.

Ὁ τελευταῖος τόμος τοῦ περιοδικοῦ, ὁ 10ος (1978), ποὺ ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια ξανάρχισε τὴν ἐκδοσὴν του συνεχίζοντας τὴν παλιὰ σειρὰ τοῦ Κ. Ἀμαντου, ἀφιερώνεται ὁλόκληρος στὸν Κοραΐ.

Ἡ σκέψη καλὴ, τὰ περιεχόμενα ποιήματα, ἡ ἐμφάνιση καλοκαμωμένη: ὁ λόγος στὴν ἀρχὴ εἶναι γιὰ τὴν «Ἑλληνικὴ Νομαρχία» δημοσιεύεται καὶ πάλι ἡ γνωστὴ πιά ἀνακοίνωση τῆς Μ. Μαντουβάλου γιὰ τὴν ὑποτιθέμενη κοραϊκὴ πατρότητα τοῦ ἔργου — ἡ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ ὁμως φροντίζει, πολὺ φρόνιμα, νὰ διατηρήσει τὶς ἐπιφυλάξεις της. Ἐπανεκδίδονται ὕστερα ὀριζόμενα ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ Κοραΐ πρὸς τὸν Θεόφιλο καὶ τὴν Εὐανθία Καΐρη — ἀσχολίαστα μὲν, ὀρθότερα ἐκδομένα δὲ, καὶ μὲ σημαντικὲς προσθήκες — ἀπὸ τὸν διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ Στέργιο Φασουλᾶκη, ποὺ στηρίχθηκε στὰ πρωτότυπα, ὅσα σώθηκαν στὸ ἀρχεῖο Καΐρη.

Ἡ Σόφη Παπαγεωργίου δημοσιεύει «Ἐνα ἀκόμα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Κοραΐ». Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ 1815 πρὸς τὸν Μιχαὴλ Δούκα τὸν Σάμιο· προέρχεται ἀπὸ παλιὸ ἀντίγραφο (δείγμα κι αὐτὸ τῆς χειρόγραφης κυκλοφορίας ποὺ ἐπιφυλασσόταν στὰ κοραϊκὰ γράμματα) ποὺ ἀπόκειται στὸ ἀρχεῖο Μουσούρου, σήμερα στὴ Γεννάδειο. Συμπληρώνεται ἔτσι εὐ-πρόσδεκτα τὸ corpus τῆς ἀλληλογραφίας· ἡ ἐκδότρια προσθέτει καὶ τὰ ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ συσχετισθοῦν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα.

Ἡ ἐργασία τῆς Λουκίας Δρούλια, «Τὸ “Πανόραμα τῆς Ἀθήνας” καὶ ὁ Κοραΐς» βασίζεται σ’ ἓνα ἀχρησιμοποίητο ἀπὸ τὴν ἔρευνα φιλελληνικὸ ποίημα τοῦ P. Aug. Lemaire, ὁ ὁποῖος τὸ ἐμπνεύστηκε ἀπὸ μιὰ παράσταση τοῦ Πανοράματος τῆς Ἀθήνας στὸ Παρίσι τοῦ 1822: ὁ ποιητὴς φαντάζεται τὸν Κοραΐ νὰ ξεναγεῖ ἐκεῖ μιὰ συντροφιά γνωστῶν Γάλλων ἐλληνιστῶν, κι ἀφήνει νὰ διαφανεῖ ὠραία ἡ θέση ποὺ εἶχε πάρει ὁ Χιώτης σοφὸς στὴ συνείδηση τῶν παρισινῶν λογίων.

Εὐρύτερη — καὶ σέ ἔκταση — παρουσιάζεται ἡ μελέτη τοῦ Φίλιππου Ἡλιὸ «Στὴν τροχιά τῶν Ἱδεολόγων. Κοραΐς-Daunou - Φουρνάρκης». Ἡ προσεκτικὴ συγκέντρωση τῶν στοιχείων ἀπὸ ποικίλες καὶ ἐτερόκλητες πηγὲς δείχνει τὸν πλοῦτο τοῦ ὕλικου ποὺ ἔχει περάσει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἐρευνητῆ· ὥστόσο πέρα ἀπὸ τὴ λεπτομερειακὴ συναγωγή ἔχουμε τὰ πράγματα μεθοδευμένα ἔτσι, ὥστε νὰ φανερώσουν τὸ πῶς καὶ πόσα νήματα ἔνωσαν τὸν Κοραΐ καὶ τὸν κύκλο του μὲ τὸ κίνημα τῶν Ἱδεολόγων καὶ μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸ γενικότερο χώρο. Ἡ περὶπτωση τοῦ Daunou καὶ τοῦ Φουρνάρκη δὲν ἔρχονται σὰν ἀπλὲς ἐνδείξεις τυχαίου εὐρήματος, παρὰ σὰν δηλωτικὲς μιᾶς κατάστασης.

Ἡ ἐργασία τοῦ Γ. Δ. Μεταλληνοῦ «Α. Κοραΐς καὶ Κ. Τυπάλδος» στηρίζεται σὲ ἐνδιαφέροντα ἀνέκδοτα στοιχεία. Ἀνέκδοτα· ὄχι ὅμως καὶ ἄγνωστα — τὰ εἶχε παρουσιάσει, πληρέστερα, ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς στὸ τελευταῖο Πανιό-

νιο Συνέδριο, στα Πρακτικά του οποίου και δημοσιεύονται.

Νεώτερα στοιχεία για τον 'Αντώνιο Κοραή, τόν πρόγονο του 'Αδαμάντιου, δημοσιεύει ο Θωμάς Παπαδόπουλος· πλουτίζουν την προσωπογραφία του λόγιου αυτού με τὰ «ἐλληνικά φρονήματα», όπως τὸν χαρακτηρίζει ὁ 'Αδαμάντιος τιμώντας τὴν φιλελεύθερη στάση πὺν θεωροῦσε ὅτι εἶχε κρατή-

σει. 'Εδῶ πρόκειται γιὰ κάποιες στιγμές τῶν σπουδῶν τοῦ 'Αντωνίου στὸ παπικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης στὰ ἔτη 1686 ἕως 1694.

'Ο τόμος περιέχει ἐπίσης «Κοραϊκὰ Σύμμεικτα» τοῦ Στέργιου Φασουλᾶκη καθὼς καὶ βιβλιοκριτικὰ σημειώματα καὶ χρονικά.

'Αλέξης Πολίτης

Δελτίο τῆς Εταιρείας Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας
τ. 2, 1978, 262 σ.

'Απολογισμὸς τῶν πεπραγμένων τῆς 'Εταιρείας γιὰ τὴ διετία 1976-78, κομψὰ καὶ μονοτονικὰ τυπωμένος. «Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ μιὰ χρονολογικὴ ἀναφορὰ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς 'Εταιρείας γι' αὐτὴ τὴν περίοδο, καθὼς καὶ περιλήψεις ὁμιλιῶν καὶ πρακτικὰ συζητήσεων πὺν ἔγιναν ἀπὸ τὶς 17 'Ιανουαρίου ἕως τὶς 21 'Απριλίου 1978» δηλώνεται στὸν πρόλογο.

Καὶ προσφέρουν ἓνα ἰδιαίτερα χυμῶδες ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἱστορικὸ ἐποῦτες οἱ περιλήψεις, καθὼς προσεγγίζουν ἀπὸ πολλαπλὲς σκοπιεὲς τὸ πρόβλημα «Σχέσεις τῆς 'Ελλάδας μὲ τὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὴν τουρκοκρατία ὡς τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή» — πρόβλημα κεντρικὸ καὶ καίριο, ὅχι ἀπλῶς γιὰ τὸν νεοελληνικὸ Διαφωτισμὸ, παρὰ καὶ γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἱστορία.

Περιλήψεις πὺν λειτουργοῦν σὰν ἀντίδρομο βέβαια· ἄλλοτε κάπως πιὸ πλούσιες, ἄλλοτε πολὺ φειδωλές, ἀναιμικές σὲ σχέση μὲ τὴ μνήμη τοῦ ἀναγνώστη πὺν ἔτυχε νὰ εἶναι καὶ ἀκροατής. Γιατὶ ἡ σειρὰ αὐτῆ τῶν προσεγγίσεων, καλὰ ὁργανωμένη γύρω ἀπὸ

ἐπιτυχημένες ἐπιλογές εἰσηγητῶν, εἶχε εἰσχωρήσει ὡς τοὺς βασικοὺς ἀρμούς τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ — ἀκόμα καὶ στὶς περιπτώσεις πὺν ὁ φωτισμὸς ἔπεφτε ἀπὸ γωνία πὺν σκίαζε τοὺς κινητήριους μοχλοὺς, προβάλλοντας ἄλλες, λιγότερο βασικές, ἀρθρώσεις — πετύχαινε, ἀρνητικὰ ἢ θετικὰ νὰ φανερώσει τὸν πυρήνα τῶν προβλημάτων τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Οἱ σχέσεις «'Ελλάδας - Εὐρώπης» καλύπτουν τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ Δελτίου· ἐνδιαφέρον γενικότερο καὶ ὄχι ἱστορικὸ, παρὸνσιάζουν οἱ ἀνάλογες περιλήψεις γιὰ τὰ δύο ἄλλα θέματα: «Τὸ ἄτομο καὶ ἡ κοινωνικὴ του προσαρμογή» καὶ «Τὸ σχολεῖο πέρα ἀπὸ τὰ μαθήματα». Ὅσο γιὰ τὸ χρονικὸ τῆς 'Εταιρείας, ἐπισημαίνουμε τὰ σχετικὰ μὲ τὸ «Κέντρο Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Ἐκπαιδεύσεως», ὅπου μιὰ καλὴ σχετικὴ βιβλιοθήκη καὶ ἐργασίες ὑποδομῆς — ἀποδελτίωση συναφῶν περιοδικῶν — εἶναι στὴ διάθεση τοῦ ἐρευνητῆ.

'Αλέξης Πολίτης

Alexandru Dutu, Romanian Humanists and European Culture.

A Contribution to Comparative Cultural History.

Βουκουρέστι 1977. 8ο, 196 σ.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀκόμη προσφορὰ τοῦ κ. Dutu στὴ μελέτῃ τῆς ἱστορίας τῶν ἰδεῶν στὰ Βαλκάνια ἀπὸ τὸν ΙΣΤ' αἰ. ὡς τὴ νεώτερη ἐποχὴ. Ὁ συγγραφέας σημειώνει καὶ ἐξετάζει τόσο τὰ μεμονωμένα γεγονότα-φαινόμενα, ὅσο καὶ τὶς ἐπαφές ἀνάμεσα στὶς ἐθνικὲς καὶ στὶς κοινωνικὲς ομάδες. Περισσότερο τὸν ἐνδιαφέρει τὸ βιβλίο ὡς μέσο διακίνησης τῶν ἰδεῶν καὶ γι' αὐτὸ μελετᾷ σὲ βάθος τὸ περιεχόμενο τῶν ἐντύπων καὶ τὸν ρόλο ποὺ αὐτὰ διαδραμάτισαν στὰ τουρκοκρατούμενα Βαλκάνια.

Σὲ προηγούμενο ἔργο του (*Les livres de sagesse dans la culture roumaine*, Βουκουρέστι 1971) ὁ Αλ. Dutu εἶχε ὑπογραμμίσει τὴ σημασία τῶν ἠθικοπλαστικῶν (ὅπως θὰ τὰ ὀνομάζαμε) βιβλίων τῆς Τουρκοκρατίας: ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν ἐκδόσεων δὲν ἔχει μόνο ἠθικο-θηρσκευτικὴ ἀξία, ἀλλὰ σχετίζεται μὲ τὴ φιλοσοφία, τὴν ἱστορία καὶ τὴ λογοτεχνία. Ἔτσι ἡ Χρηστομάθεια, τὸ Ἄνθος Χαρίτων, τὰ Ἀποφθέγματα τῶν Φιλοσόφων, παίρνουν ἄλλες διαστάσεις στὴν κοινωνία τοῦ καιροῦ τους. Ἀκόμη, τὰ βιβλία αὐτὰ δὲν παρέμειναν κτῆμα μόνο ἐνὸς λαοῦ, ἀλλὰ κυκλοφόρησαν εὐρύτατα στὴ Ρουμανία, στὴ Σερβία καὶ στὶς ἑλληνικὲς χώρες, προβάλλοντας ἔτσι ἓνα κοινὸ «ἐπιδόγμα ζωῆς». Σ' αὐτὴ τὴ διακίνηση τῶν ἰδεῶν τὸν πρῶτο ρόλο ἔπαιξαν οἱ ἱερωμένοι, οἱ περισσότεροι Ἕλληνες, ἐνῶ σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ γαλλικὴ ἐπίδραση, ὅπως καὶ ἡ γερμανικὴ εἰδικὰ γιὰ τὴ Ρουμανία.

Στὸ τελευταῖο του βιβλίο, ποὺ ἐδῶ παρουσιάζουμε, ὁ Α. Dutu προχωρεῖ σὲ εὐρύτερες ἀναζητήσεις, καθὼς με-

λετᾷ τοὺς δεσμοὺς τῆς ρουμάνικης παιδείας μὲ τὸν δυτικὸ εὐρωπαϊκὸν χῶρο καὶ ἐρευνᾷ τὴ διαμόρφωση τῆς παιδείας στὴ ρουμάνικη γῆ. Τὸ ἐρώτημα ποὺ θέτει εἶναι: ποίος ὁ χαρακτήρας τοῦ ρουμάνικου οὐμανισμοῦ (ἢ, ὅπως ἐμεῖς θὰ λέγαμε, Διαφωτισμοῦ); Ἡ ἀπάντηση δίνεται ἐκθὺς ἐξαρχῆς ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ποὺ διαπιστώνει ὅτι ὁ ρουμάνικος οὐμανισμὸς ἦταν στραμμένος πρὸς τὴ Δύση, ἀλλὰ σύγχρονα παρέμενε βυζαντινὸς στὴν οἰκουμηνικότητά του. Πραγματικά, ἡ ρουμάνικη παράδοση κινιόταν στὸν χῶρο τῆς βυζαντινῆς - νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰ. ὑπῆρχε μιὰ στενὴ ἐπαφὴ καὶ βαθειὰ ἀλληλεπίδραση τῶν πνευματικῶν ρευμάτων στὴ Ν.Α. Εὐρώπη, ποὺ ὥστόσο βρισκόταν σὲ διαρκὴ δεσμὸ μὲ τὴ Δύση: αὐτὴ ἦταν ἡ πραγματικότητά τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (κληρονόμου τῆς βυζαντινῆς), ποὺ στὸν χῶρο τῆς ἦταν ἐνταγμένη καὶ ἡ Ρουμανία. Τὶς θέσεις αὐτὲς δὲν θέλησε ν' ἀποδεχθεῖ ἡ ρουμάνικη γενιά τοῦ 1848, ποὺ στράφηκε στὴν προφορικὴ (λαϊκὴ) παράδοση τῆς πατρίδας τῆς, ἀπορρίπτοντας τὴν παλαιότερη παιδεία ὡς «ξένη» (φαναριώτικη-πριγκιπικὴ).

Μὲ τὴν ἐκτενὴ ἀνάλυση τῶν ἔργων καὶ τῆς ἰδεολογίας τῶν μεγάλων ρουμάνων λογίων, ὅπως ὁ Dimitri Cantemir, ὁ Constantin Brâncoveanu καὶ ὁ Constantin Cantacuzino, ὁ Α. Dutu δείχνει πόσο ἄνετα αὐτοὶ κινούνταν ἀνάμεσα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, προσκολλημένοι ὅμως πάντα στὴ βυζαντινὴ παράδοση. Ὑπογραμμίζεται παράλληλα ὁ ρόλος τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ στάθηκε χρήσιμη στὴν ἀντιμετώ-

πιση τῶν πολιτικῶν πιέσεων τῶν Ἀφγούρων, χωρὶς αὐτὸ νὰ συντελέσει σὲ κάποια ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ δυτικὴ κοულτούρα. Ἔτσι ὁ συγγραφέας καταλήγει στὴν ἐπανεξέταση καὶ στὴ θετικότερη θεώρηση καὶ ἀξιολόγηση τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς τῆς φαναριώτικης περιόδου.

Ἡ ἐργασία τοῦ Al. Dutu εἶναι πυκνὴ σὲ νοήματα καὶ σὲ θεωρητικά

σχήματα, χωρὶς νὰ χάνει σὲ διανύγεια. Ἡ καλὴ θεωρητικὴ κατάρτιση καὶ ἡ γνώση τοῦ θέματος ἐπέτρεψαν στὸν συγγραφέα ν' ἀνοίξει νέους δρόμους στὴ μελέτῃ τῆς ρουμάνικης παιδείας καὶ στὴν εὐρύτερη σύλληψη τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Τουρκοκρατίας, τομεῖς ποὺ ἐνδιαφέρουν ιδιαίτερα τοὺς Ἕλληνες ἐρευνητές.

Γ. Πλουμίδης

Δευκαλίων, Νεοελληνικὴ Φιλοσοφία 1600-1900.

Ἡ νεοελληνικὴ φιλοσοφία ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ ἓνα ἀνεκμετάλλεστο κεφάλαιο μέσα στὴν πολιτιστικὴ θεώρηση τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, παρόλα τὰ ἀποφασιστικὰ βήματα, τὰ ὁποῖα συντελέστηκαν μέσα στὴν τελευταία εικοσιπενταετία. Μία παρουσίαση τῶν ἐνδιαφερόντων ποὺ προκαλεῖ τὸ θέμα αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ τεῦχος 21,6 (1978) τοῦ «Δευκαλίων», περιοδικῆς ἐκδοσης τοῦ Κέντρου Φιλοσοφικῶν Ἑρευνῶν, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένο στὴν νεοελληνικὴ φιλοσοφία 1600-1900. Τὸ τεῦχος αὐτὸ ἀπαρτίζεται ἀπὸ μελέτες, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ δημοσιεύονται μὲ ἀνέκδοτο ὕλικό, καθὼς καὶ ἀπὸ παλαιότερες ἐργασίες, οἱ ὁποῖες εἰσάγουν στὰ θέματα τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας. Οἱ τίτλοι τῶν ἐργασιῶν εἶναι οἱ ἐξῆς: Ε. Παπανοῦτσος, «Στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας»· Κ. Θ. Δημαράς, «Προσπελάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στοχασμοῦ στὸ χῶρο τῆς ἱστοριονομίας»· Γ. Καράς, «Ἡ δύναμη

ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς σκέψης πρὶν τὸ '21»· Β. Μπόμπου - Σταμάτη, «Ἡ "σύντομος ἰδέα τῆς λογικῆς κατὰ τὴν μέθοδον τῶν νεωτέρων" τοῦ Βικεντίου Δαμοδοῦ»· Α. Μπενάκης, «Ἀνέκδοτο κείμενο τοῦ Νικολάου Ζερζούλη (1706 - 1773)»· Μ. Δραγώνα - Μονάχου, «Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος: Ἐλευθερία, ἡ δύναμις τῆς ἐκπλήρωσης τοῦ αὐτεξουσίου»· Ρ. Ἀργυροπούλου - Λουγγῆ, «Νεοελληνικὲς μεταφράσεις φιλοσοφικῶν ἔργων (1760-1821)»· Ρ. Ἀργυροπούλου - Λουγγῆ, «Νεοελληνικὴ Φιλοσοφία: κριτικὸς ἀπολογισμὸς 1953-1977».

Τὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ «Δευκαλίων» ἔρχεται νὰ προστεθεῖ σὲ μία σειρὰ ἀπὸ ἀφιερῶματα σὲ εἰδικὰ θέματα ὅπως «Βυζαντινὴ Φιλοσοφία», «Πολιτικὴ Θεωρία», «Κριτικὴ τῆς Ἰδεολογίας», «Φιλοσοφία τῆς Φυσικῆς», κ.ἄ.

Ρ. Ἀργυροπούλου

Μιά ἐκθεση γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὸ Λονδίνο.

Ἀπὸ τὶς 4 ὥς τὶς 29 Ἰουνίου 1979 ὁργανώθηκε στὴ Fine Art Society Ltd τοῦ Λονδίνου μιὰ ἐκθεση ζωγραφικῆς μὲ τίτλο «Ἀνακαλύπτοντας πάλι τὴν Ἑλλάδα. Περιηγητὲς καὶ ρομαν-

τικοὶ στὸ 19ο αἰῶνα» (The rediscovery of Greece. Travellers and romantics in the 19th century).

Ὁ κομψός, ἐνημερωτικὸς καὶ πλούσιος εἰκονογραφημένος κατάλογος προσ-

φέρει σὲ ὅσους δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ ἐπισκεφτοῦν τὴν ἔκθεση, μιὰ σαφὴ καὶ λεπτομερειακὴ εἰκόνα τοῦ θέματος ποὺ ζήτησαν νὰ παρουσιάσουν οἱ ὁργανωτές: τὴν Ἑλλάδα ὡς πηγὴ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐμπνευση τῶν δυτικοευρωπαίων ζωγράφων, κυρίως τῶν Ἀγγλων, στὸ 19ο αἰῶνα (ἀπὸ τοὺς 47 ζωγράφους ποὺ καταγράφονται στὸν κατάλογο, τὰ 75% εἶναι Ἀγγλοι. Ἀνάμεσά τους καταλέγεται ὁ J. Stuart (1713-1788), πρόδρομος ἀλλὰ καὶ βασικὸς συντελεστής, μαζί μὲ τὸν N. Revett γιὰ τὴν στροφὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν Ἑλλάδα).

Μέσα ἀπὸ τοὺς πίνακες πορτεῖ νὰ παρακολουθήσει ὁ ἐπισκέπτης τὴ διαδοχικὰ διαφοροποιουμένη ἀντιμετώπιση τῆς Ἑλλάδας, ὅπως μᾶς τὴ διαγράφουν ἄλλωστε τρία συνοπτικὰ ἀλλὰ πολὺ καταποτιστικὰ κείμενα ποὺ ἐμπλουτίζουν τὸν κατάλογο (τῆς Φανῆς - Μαρίας Τσιγκάκου, "From the classical vision to the emergence of Modern Greece" καὶ "Romantic Hellenism: Byron's Greece" καὶ τοῦ Malcolm Warner "A Victorian Postscript"). Ἐτσι φανερόνεται ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ βασικὰ ἀρχαιολογικὸ γιὰ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, τρέπεται πρὸς μιὰ ρομαντικὴ ἀνάμνηση τοῦ παρελθόντος καὶ τελικὰ ἐκφράζεται μὲ τὴν προσπάθεια ν' ἀπεικονιστεῖ ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα, προσπάθεια ποὺ ἔφθασε στὴν ἀκμὴ της μὲ τὰ ἔργα τοῦ Edward Lear.

Τὸν νεοκλασικισμὸ ἀκολουθεῖ ὁ ρομαντισμός. Ἐδῶ ὁ Byron ὁ ἴδιος, ἡ ποιήσὴ του, ἀποτελοῦν νέα πηγὴ γιὰ τὴ θεματογραφία τῶν ζωγράφων. Πίνακες μὲ ἀπεικονίσεις τῆς «Κόρης τῶν

Ἀθηνῶν», τοῦ «Γκισοῦρ» ἢ τῶν «Ἀλβανῶν» ἐμφανίζονται τακτικὰ στίς ἐκθέσεις ζωγραφικῆς στὸ 2ο τέταρτο τοῦ 19ου αἰ. Ὁ ἴδιος ὁ W. Turner ὄχι μόνον παρουσιάζει ἑλληνικὰ θέματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Byron, ἀλλὰ καλεῖται νὰ εἰκονογραφήσει τίς βυρωνικὲς ἐκδόσεις τοῦ οἴκου Myrray.

Στὴ Βικτωριανὴ ἐποχὴ οἱ καλλιτέχνες ἀνακαλύπτουν γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν Ἑλλάδα, χάρη στὸ «αἰσθητικὸ ἰδεῶδες» ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐπανεκτίμηση τῶν ἑλληνικῶν γλυπτῶν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Σ' αὐτὸ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἡ συνειδητοποίηση τῆς πολυχρωμίας ποὺ ὑπῆρχε στὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα καὶ ἀρχιτεκτονήματα, γεγονὸς ποὺ παραμερίζει τὴν παλαιότερη ἄποψη ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη στάθηκε ἄκαμπτη καὶ γραμμική.

Ὁ Κατάλογος τῆς ἐκθέσεως, τὸν ὁποῖο προλογίζει ὁ ἀγγλος βυζαντινολόγος sir Steven Runciman, περιλαμβάνει, κοντὰ στίς περιγραφὰς τῶν 227 ἐκθεμάτων, βιογραφικὰ καὶ ἄλλες πληροφοριακὰ σημειώσεις γιὰ τοὺς ζωγράφους καὶ τὰ ἔργα τους ὅπου, φυσικά, τοῦτο ἦταν δυνατό, ἡ ἔκθεση πραγματοποιήθηκε, ὅπως σημειώνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ Καταλόγου, χάρη στὴν πρόθυμη προσφορὰ ποικίλων φορέων, κυρίως μουσείων καὶ ιδιωτῶν. Ἀνάμεσά τους ξεχωρίζουμε τὴν ἑλληνικὴ συμμετοχή: συλλογὴ Πετρ. Χαντζῆ (9 ἐκθέματα), συλλογὴ Μουσείου Μπενάκη (5 ἐκθέματα), συλλογὴ Μουσείου Ἀθηνῶν (3 ἐκθέματα) καὶ συλλογὴ Στ. Νιάρχου (4 ἐκθέματα).

Λουκία Δρούλια

Ἡ Βιβλιοθήκη Ἀλεξάνδρου Θ. Μπενάκη.

Νέα, σημαντικὴ πρόσκτηση γιὰ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν

Ἐρευνῶν ΕἰΕ ἀποτελεῖ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀλεξάνδρου Θ. Μπενάκη ἡ ὁποία

απαρτίζεται από 1500 περίπου βιβλία.

Από παλιά, στα χρόνια γύρω στα 1965, ο Αλέξανδρος Μπενάκης είχε εκφράσει την επιθυμία ν' αφήσει τα βιβλία του, «τόν καλύτερο σύντροφο της ζωής του», στο Κέντρο Νεοελληνικών Έρευνών. Η φίλη κι η εκτίμηση που έτρεφε για τόν τότε Διευθυντή του Κέντρου Κ. Θ. Δημαρά, αλλά κι η έντονη θέληση του δωρητή για ν' αξιοποιηθεί πνευματικά, από ευρύτερο κύκλο, η πολύτιμη βιβλιοθήκη του και νά γίνει ουσιαστικά κοινό κτήμα των μεταγενεστέρων έρευνητών, τόν οδήγησαν στην απόφασή του νά προσφέρει τα βιβλία του στο ΚΝΕ.

Όπως φαίνεται κι από τόν «Κατάλογο της Βιβλιοθήκης Αλ. Μπενάκη», τόν όποιο συνέταξε ο συνεργάτης του ΚΝΕ Γιάννης Καράς, (Αθήνα, 1970, 120 σ.) κάτω από τό στοργικό κι οδηγητικό βλέμμα του ίδιου του Μπενάκη, ή συλλογή τών βιβλίων δέν παρουσιάζει μιá τυχαία συγκέντρωση εντύπων. Τά ειδικότερα ενδιαφέροντα του λογίου βιβλιοφίλου, οι προσωπικές του φιλίες και γνωριμίες, προβάλλονται ανάγλυφα μέσα από τή συγκρότησή της. Πράγμα-

τι τά έντυπα πυκνώνουν γύρω από όρισμένα θέματα ή πρόσωπα αποτελώντας έτσι αξιόλογους πυρήνες για τή σχετική μελέτη: ή Μικρά Ασία και ειδικότερα ή Σμύρνη, ο Δημ. Γρ. Καμπούρογλους, ή Αθήνα, τέλος ή Ελλάδα γενικότερα, απασχόλησαν τόν Αλέξανδρο Μπενάκη στα χρόνια που ακολούθησαν τήν φυγή του από τή Σμύρνη.

Ωστόσο, θά πρέπει νά σημειωθεί, ότι εκείνο που συγκινεί ιδιαίτερα τόν προσεκτικό χρήστη του Καταλόγου είναι ο έντονος προσωπικός χαρακτήρας που απέκτησαν τά βιβλία κοντά στόν κτήτορά τους. Οι αυτόγραφες σημειώσεις τών συγγραφέων, ποιήματα, αφιερώσεις, οι ιδιόγραφες επιστολές διαφόρων προσωπικοτήτων, οι φωτογραφίες, οι έντυπες άγγελίες ή ακόμα τ' αποκόμματα τών εφημερίδων που βρίσκονται στα ποικίλα αντίτυπα, προσδίδουν ιδιαίτερη αξία στη συλλογή βιβλίων του Αλεξάνδρου Μπενάκη, που βρίσκεται τώρα στη διάθεση του ευρύτερου κύκλου τών μελετητών.

Λουκία Δρούλια

Νεοελληνική προσωπογραφία.

Ένα από τά προγράμματα του Κέντρου Νεοελληνικών Έρευνών του Εθνικού Ιδρύματος Έρευνών που άρχισε από τό 1960 (βλ. Έπετηρίς ΒΙΕ 1961, σ. 99) και συνεχίζεται κάπως ενεργότερα από τό 1978, είναι ή συλλογή προσωπογραφιών τών Ελλήνων που διακρίθηκαν από τήν Άλωση της Κωνσταντινούπολης ως τόν αιώνα μας σε όλους τούς τομείς του βίου. Ξυλογραφίες, χαλκογραφίες, έλαιογραφίες, λιθογραφίες, τοιχογραφίες, σκίτσα, φωτογραφίες, φωτογραφίζονται και ταξινομούνται πάνω σε δελτία σε ειδική

δελτιοθήκη. Στο δελτίο καταγράφεται τó όνομα του εικονιζομένου και όσα άλλα στοιχεία κρίνονται απαραίτητα ή υπάρχουν πρόχειρα στην πηγή που έδωσε τήν προσωπογραφία.

Σκοπός του προγράμματος είναι ή δημιουργία ενός όσο γίνεται πληρέστερου σώματος προσωπογραφιών, που μετά τις έπεξεργασίες που θά προκύψουν (αυτές που θά υποτυπωθούν πιό κάτω και άλλες που ίσως θά χρειαστούν), θά αποτελέσει μιá ολοκληρωμένη πηγή - σειρά για τις νεοελληνικές σπουδές. Τό ύλικό της, πέρα από τις

επιμέρους χρήσεις, θά ἔδινε τὴ δυνατότητα προσεγγίσεων τοῦ ἱστορικοῦ φαινομένου μὲ τὴν «ιδιάζουσα διάσταση τοῦ βάθους πού προσφέρει ἡ εἰκαστικὴ ἐμπειρία».

Ἡ ἀπογραφή καὶ ἡ φωτογραφικὴ ἀποτύπωση τοῦ ὕλικου ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο στάδιο τῆς ἐργασίας. Ἀκολουθοῦν οἱ τεχνικὲς ἐπεξεργασίες, πού περιγράφηκαν παραπάνω, γιὰ νὰ φτάσουμε στὴ δελτιοθήκη μὲ τὰ δελτία καταταγμένα ἀλφαβητικά. Ὑστερα ἐρχονται οἱ ἐσωτερικὲς ἐπιμέρους ἐπεξεργασίες: ὁ σχηματισμὸς διαγραμμάτων πού θά δείχνουν τὴ σχέση περισοτέρων προσωπογραφιῶν τοῦ ἴδιου προσώπου, ἡ συσχέτιση προσωπογραφιῶν πού ἔγιναν ἀπὸ τὸν ἴδιο καλλιτέχνη, ἡ σχέση τῆς ἀπεικόνισης μὲ τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο. Ὅλα αὐτὰ προϋποθέτουν συλλογὴ καὶ ἄλλων

στοιχείων, πέρα ἀπὸ ὅσα δίνουν τὰ ιδιαίτερα γνωρίσματα τῶν προσωπογραφιῶν· καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ ἔχει σὲ ὀρισμένους τομεῖς προχωρήσει ἀρκετά. Μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἐπεξεργασιῶν αὐτῶν ἔχει προγραμματιστεῖ νὰ δημοσιευτοῦν κατάλογοι καὶ λευκώματα προσωπογραφιῶν.

Ἡ σύντομη ἀνακοίνωση ἐδῶ ἔχει δύο σκοποὺς: νὰ παρουσιάσει τὸ πρόγραμμα μὲ τὴ σημείωση ὅτι τὸ ὕλικό πού ἔχει καταταχτεῖ (2.000 περίπου φωτογραφίες) εἶναι στὴ διάθεση τῶν ἐρευνητῶν καὶ νὰ ζητήσει τὴ βοήθεια ὅσων μποροῦν νὰ ὑποδείξουν ἄγνωστες στὴν ἐρευνα πηγές ἀπ' ὅπου θά μπορούσε νὰ ἀντληθεῖ προσωπογραφικὸ ὕλικό: ἀρχεῖα, ἰδιωτικὲς συλλογές, μουσεῖα, δημοσιεύματα.

Τριαντάφυλλος Ε. Σκαβενίτης

Μαθήματα-Διαλέξεις στὸ Ἑθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν.

Στὴ διάρκεια τοῦ 1979 ἐγκαινιάστηκαν ἀπὸ τὰ Κέντρα Ἑρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε. μαθήματα - διαλέξεις, γιὰ θεωρητικὰ κυρίως ζητήματα τῆς ἱστορικῆς ἐρευνας, στὰ ὁποῖα προσκλήθηκαν καὶ ἔλαβαν μέρος ἐρευνητὲς ἀπὸ συναφῆ ἰδρύματα καὶ πανεπιστήμια, καθὼς καὶ ἐνδιαφερόμενοι φοιτητές.

Στις 2 καὶ 16 Μαρτίου 1979, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν, ὁ κ. Δημοσθένης Σαργέντης, προϊστάμενος τμήματος μηχανογραφείας τοῦ Ε.Λ.ΚΕ.ΠΑ. ἀνάλυσε τὴ χρῆση τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν στὴν ταξινόμηση τῆς ἱστορικῆς πληροφορίας. Ἡ ὁμιλία ἡ ὁποία προκλήθηκε ἀπὸ τὸ Κ.Ν.Ε. λόγω τοῦ προγραμματισμοῦ ἐφαρμογῆς ἠλεκτρονικῶν, ἀκριβῶς, μεθόδων, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη περιγραφή τῶν συστημάτων μηχανογραφείας μὲ τὶς διαδο-

χικὲς ἐξελίξεις τους, ἐντοπίστηκε στίς δυνατότητες πού προσφέρει ἡ ἠλεκτρονικὴ ἐπεξεργασία θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ.

Τὸ νεοϊδρυμένο Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος προσκάλεσε στίς 16 Μαΐου 1979 τὸν κ. Michel Siveignon, καθηγητὴ τῆς ἀνθρωπογεωγραφίας στὸ 13ο πανεπιστήμιο τοῦ Παρισιῦ, ὁ ὁποῖος μίλησε γιὰ τὶς «Δυνατότητες συνεργασίας μεταξὺ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας».

Τὴν 1η Ἰουνίου 1979 ὁ κ. Στ. Θωμαδάκης, καθηγητὴς τῶν οικονομικῶν ἐπιστημῶν στὸ πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης, προσκαλεσμένος ἀπὸ τὸ Κέντρο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν, ἔκανε λόγο γιὰ τὶς «Ποσοτικὲς μεθόδους στὴν κοινωνιολογικὴ ἱστορικὴ ἐρευνα». Χρησιμοποίησε παραδείγματα οικονομικῆς, περισσότερο, ἱστορίας, ὥστόσο, ὅπως

κι ο ίδιος υποστήριξε, αλλά κι από τη συζήτηση προέκυψε, οι ποσοτικές μέθοδοι μπορούν να έχουν εφαρμογή και εγκυρότητα σε κάθε είδους προσπέλαση του παρελθόντος· να φωτίσουν το ίδιο την ιστορία των ιδεών και των νοοτροπιών, όσο και τα παραδοσιακά θεωρούμενα ως πιο σταθμητά μεγέθη.

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1979 το Κ.Ε. Ρ.Α. οργάνωσε όμιλία για το «corpus των επιγραφών της Ήπειρου» προσπτυκές και προβλήματα με όμιλητή τον κ. Pierre Cabanes, πρύτανη του πανεπιστημίου του Clermont - Fer-

rand, ο οποίος ετοιμάζει μια συγκεντρωτική έκδοση των επιγραφών της αρχαίας και ρωμαϊκής Ήπειρου.

Τέλος, στις 17 Σεπτεμβρίου 1979 ή κυρία Γιολάνδη Baladié - Τριανταφυλλίδη, του Κέντρου Ιστορικών Έρευνών του Ε.Η.Ε.Σ.Σ. (Παρίσι), προσκαλεσμένη του Κ.Ν.Ε., ανέπτυξε τον τρόπο με τον οποίο γίνεται ή επιστημονική έρευνα στο Κέντρο αυτό της Σχολής Άνωτάτων Κοινωνιολογικών Σπουδών, καθώς και τα σχετικά μεθοδολογικά προβλήματα.

Άλέξης Πολίτης

Το τέταρτο Συνέδριο Βαλκανικών Σπουδών

Άγκυρα, Αύγουστος 1979.

Περισσότεροι από 400 έρευνητές, μέλη επιστημονικών αντιπροσωπειών 23 χωρών, έδωσαν το παρόν τον Αύγουστο στην Άγκυρα, στο μεγάλο Συνέδριο Σπουδών Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης.

Τέταρτο στη σειρά, το Συνέδριο αυτό πήρε κιόλας τη θέση του στην ιστορία των Βαλκανικών Σπουδών σαν μια έκδήλωση που συνετέλεσε στη σταθεροποίηση του θεσμού και στην επιβεβαίωση του επιστημονικού του χαρακτήρα. Άκόμη, έγινε για άλλη μια φορά αισθητό ότι μια τέτοια έκδήλωση μπορεί να παίξει έντονα αναπτυξιακό ρόλο για το σύνολο των ιστορικών σπουδών στις Βαλκανικές χώρες, όχι μόνον μέσα από την αυτονόητη διαδικασία της άμιλλας, όσο μέσα από την ευαισθητοποίηση ευρύτερων στρωμάτων επιστημόνων και διανοουμένων, αλλά και κρατικών υπευθύνων, για τα θέματα της ιστορικής έρευνας.

Ή ευρύτητα και ή ποικιλία των θεμάτων, και ή συστέγαση ολόκληρου σχεδόν του κύκλου των κοινωνικών

επιστημών που μπορούν να φωτίσουν ιστορικά - συγκριτικά τη ζωή των Βαλκανικών λαών, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά της φαισιογνωμίας του Συνεδρίου και έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της επιτυχίας του. Ή ίδια όμως ή ευρύτητα, ακόμα και ή ίδια ή ύπαρξη του Συνεδρίου, έχει μια δυναμική που ως ένα βαθμό ώθει μόνη της προς ορισμένες κατευθύνσεις. Πράγματι οι συνιστώσες είναι πολλές και άργα ή γρήγορα ένα ζήτημα ισορροπίας και έσωτερικής λειτουργικότητας θα τεθεί αναπόφευκτα: "Εξη εθνικές επιστήμες με τις ανάλογες υποδιαιρέσεις, με αντιπροσωπείες που καλύπτουν ολόκληρη τη θεματολογία του Συνεδρίου και δίπλα, οι ευρύτεροι φάσματα αλλά λιγότερο «συνολικές», θεματολογικά ή ιδεολογικά, συμμετοχές των έξω-βαλκανικών κρατών, αποτελούν πολύτιμο όσο και βαρύν φορτίο.

Ή ιστορική επιστήμη, είναι φανερό, έχει τεράστια περιθώρια ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή μας και ή προοπτική του γιγαντισμού των εκδηλώ-

σεών της είναι ή πιό πιθανή. Κράτη και κοινωνίες, οί βαλκανικές, στηριγμένες, στην άφετηρία τους, σέ οικονομικές βάσεις άνεπαρκείς και σέ θεσμικά πλαίσια χαλαρά, διαμορφωμένες μέσα από την έντονη δράση επαναστατών ιδεολόγων και ιδεολογικών σχημάτων, χρωστούν στην («Ιστορία»), άν όχι την ύπαρξή τους, σίγουρα όμως την ιστορία τους. Για λόγους πού δέν μπορούν νά διατυπωθούν ούτε σχηματικά στά πλαίσια αυτού του σημειώματος, ή «ιστορικότητα» εξακολουθεί νά λειτουργεί σάν βασικό στοιχείο των εθνικών συνειδητοποιήσεων και σάν πόλος συσπείρωσης κοινωνικών ομάδων, δηλαδή σάν ένα από τά πιό σημαντικά πεδία διεξαγωγής των κοινωνικών αγώνων στά Βαλκάνια. Από αυτή την άποψη, τόσο ό όγκος της ιστορικής παραγωγής όσο και ή ιδεολογική της φόρτιση, δέν μπορεί παρά νά φθάνουν ως τις πιό ύψηλές βαθμίδες των επιστημονικών εκδηλώσεων, όπως είναι τό Διεθνές Συνέδριο των Βαλκανικών Σπουδών.

Η κατάσταση αυτή εμφανίζεται σήμερα σάν μιá αϊθόρμητη σχεδόν πραγματικότητα, εύφορικά αποδεκτή από όλους, ή οποία όμως, πρέπει νά τό πούμε, δέν μπορεί παρά νά οδηγήσει στο μέλλον τόν θεσμό πρós δύο ασύμπτωτες, άν όχι ανταγωνιστικές, κατευθύνσεις: Η πρώτη μπορεί νά είναι ή μετατροπή του Συνεδρίου σέ μιá εκδήλωση άπογραφής και κοινοποίησης του επιστημονικού έργου πού συντελέστηκε σέ κάθε μιá από τις βαλκανικές χώρες, ανεξάρτητα από τούς προβληματισμούς και τις κατακτήσεις των γειτονικών χωρών και γενικότερα της ιστορικής ξρευνας σέ διεθνές επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή, πού και μόνη της βέβαια άρκει νά δικαιολογήσει την ύπαρξη ενός Συνεδρίου, θά είχαμε τό κέρδος νά γνωρίζουμε κάθε

φορά τις μορφές πού παίρνει ό ιστορικός προβληματισμός στις ξεχωριστές εθνικές επιστήμες και ιδιαίτερα μέσα στις έντοπισμένες, φανερές ή και κρυφές, συγκρούσεις των κοινωνιών τους, θά χάναμε όμως άναπόφευκτα τή δυνατότητα της επικοινωνίας και του άμοιβαίου έλέγχου. Μιά τέτοια εξέλιξη όμως θά ήταν αντίθετη πρós τό όραμα και τις έλπίδες των έμπνευστών της νέας, μεταπολεμικής, βαλκανικότητας, της οποίας τό 'Ιστορικό Συνέδριο άποτελεί μιá κορυφαία στιγμή.

Η άλλη κατεύθυνση, σίγουρα περισσότερο περίπλοκη, θά μπορούσε νά οδηγήσει, μέσα από μακροχρόνια και επίμονη διαδικασία, στη λειτουργία του Συνεδρίου σάν χώρο διαδοχικής ανασύνταξης και ανανέωσης της θεματολογίας και του περιεχομένου των Βαλκανικών 'Ιστορικών Σπουδών. Ειδικότερα, και στον βαθμό πού οί εθνικές επιστήμες και τά ιδρύματα πού τις υπηρετούν έχουν την εθνή της ανάπτυξης της εθνικής ιστορίας σέ κάθε χώρα, τό Συνέδριο των Σπουδών Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης, και φυσικά οί συγγενείς μ' αυτό θεσμοί και εκδηλώσεις, μπορεί και πρέπει νά γίνουν τό όργανο διαμόρφωσης μιáς βαλκανικής διεπιστημονικότητας, τόσο απαραίτητης στην κατατεμαχισμένη, άναπόφευκτα ίσως, περιοχή μας. Σέ μιá τέτοια προσπάθεια, οί κοινές πολιτισμικές βάσεις των Βαλκανικών λαών θά γίνουν αντικείμενο αλληλο-εξαρτημένου προβληματισμού και όχι αντικείμενο εθνικής ιδιοποίησης. Όσο για τις «ιδιαιτερότητες», όλων των προελεύσεων, άς θεωρηθούν κι αυτές κοινή πολιτισμική κληρονομιά κι άς αντιμετωπισθούν ανάλογα.

Είναι ή προοπτική πού τό σημείωμα αυτό θά ήθελε νά υπηρετήσει.

Βασίλης Παναγιωτόπουλος

Τὸ παγκόσμιο Συνέδριο «Ἀριστοτέλης»

Στὰ πλαίσια τοῦ ἔτους Ἀριστοτέλη καὶ μὲ πρωτοβουλία τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ πραγματοποιήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη, ἀπὸ 7 ἕως 14 Αὐγούστου 1978, παγκόσμιο Συνέδριο γιὰ τὴ συμπλήρωση 2.300 χρόνων ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου Σταγειρίτη στοχαστῆ. Τὸ Συνέδριο ὁργανώθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν καὶ τελοῦσε ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Πῆραν μέρος πάνω ἀπὸ 300 ξένοι σύνεδροι προερχόμενοι ἀπὸ 40 χώρες, εκπρόσωποι πολλῶν διεθνῶν Ὄργανισμῶν, Ἀκαδημιῶν καὶ φιλοσοφικῶν Ἑταιρειῶν, καθὼς καὶ 40 Ἑλληνες σύνεδροι. Μετεῖχαν ἐπίσης 24 Ἑλληνες καὶ 40 ξένοι παρατηρητές.

Ἡ θεματολογία τοῦ Συνεδρίου, ἀκολουθώντας τὸ γνωσιολογικὸ νῆμα τῆς ἐπιβίωσης τῆς ἀριστοτελικῆς σκέψης μέσα στὸ χρόνο, χωρίστηκε σὲ 4 μεγάλες κατηγορίες: «Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἡ μετακλασικὴ φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη», «Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Μεσαίωνας», «Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ Νεώτεροι Χρόνοι», «Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἡ σύγχρονη σκέψη», καλύπτοντας σφαιρικὰ ὅλα σχεδὸν τὰ θέματα τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης.

Οἱ ἀνακοινώσεις πὸν παρουσιάστηκαν, γύρω στὶς 230, ἀναφέρθηκαν ὄχι μόνον στὴν ἐρμηνεία τῶν κειμένων καὶ γενικότερα τῆς ἀριστοτελικῆς σκέψης, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπίδραση πὸν ἄσκησε τὸ ἔργο τοῦ Σταγειρίτη φιλοσόφου, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, στὴ σκέψη τῶν διαφόρων λαῶν, στὶς ἐπιμέρους ἐπιστήμες καθὼς καὶ στὴν προβληματικὴ γενικότερα τῶν διαφόρων ἱστορικῶν ἐποχῶν.

Ἰδιαίτερα θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ ἡ συμμετοχὴ, τόσο στὶς ἀνακοινώσεις ὅσο καὶ στὶς συζητήσεις, τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων οἱ ὁποῖοι παρουσίασαν τὰ

συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν τους ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς ἀρχαιοελληνικῆς, τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου καθὼς καὶ τῶν νεώτερων χρόνων, ὑπογραμμίζοντας τὴν παρουσία τῆς ἀριστοτελικῆς σκέψης στὴν ἐξέλιξη γενικότερα τῆς ἐλληνικῆς σκέψης ὅσο καὶ στὸ ἔργο τῶν διαφόρων Ἑλλήνων στοχαστῶν.

Μεταξὺ τῶν ἀνακοινώσεων πὸν ἀναφέρθηκαν σὲ θέματα τῆς νεοελληνικῆς σκέψης σημειώνουμε: «Νεωτερικὴ κριτικὴ τοῦ μεταβυζαντινοῦ Ἀριστοτελισμοῦ στὸν ἐλληνικὸν χώρο κατὰ τὸν 18ο αἰώνα» (Α. Μπενάκης), «Ἡ ἀριστοτελικὴ παράδοση στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας» (Γ. Καρᾶς), «Ἡ διδασκαλία τῆς ἀριστοτελικῆς Λογικῆς ἀπὸ τὸν Βικέντιο Λαμοδὸν» (Β. Μπόμπου-Σταμάτη), «Ὁ Α. Δ. Φιλιππίδης ὡς κριτικὸς τοῦ Ἀριστοτέλους» (Γ. Ἰωαννίδης - Λευκωσία), «Ἡ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλη στὸ ἔργο τοῦ Κοραῆ» (Κ. Χατζηστεφάνου - Λευκωσία), «Ἡ Ἀριστοτελικὴ ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ θεωρία καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς» (Ρ. Ἀργυροπούλου), «Οἱ ἀριστοτελικὲς κατηγορίες στὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Π. Βράιλα-Ἀρμένη» (Αἰκ. Δώδου), «Ἐκδόσεις ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν Σχολιαστῶν του (15ος - 17ος αἰώνας), πὸν ἀνήκουν στὴν ἐλληνικὴ Βιβλιογραφία» (Θ. Παπαδόπουλος).

Τέλος, οἱ ἐπισκέψεις στὴ Βεργίνα καὶ στοὺς χώρους ὅπου γεννήθηκε καὶ ἔζησε ὡς ἔφηβος ὁ Ἀριστοτέλης, συμπληρώνουν τὴν εἰκόνα γιὰ τὸ Συνέδριο αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο, ὅπως καὶ μὲ τίς ἐκδηλώσεις πὸν ὁργανώθηκαν διεθνῶς μὲ τὴν ἴδια εὐκαιρία, ἡ ἀνθρωπότητα τίμησε, 2.300 χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σταγειρίτη φιλοσόφου, τὸν 23ο αἰῶνα τῆς «ἀθανασίας» του.

Γιάννης Καρᾶς

Τὸ Δ' Πανιόνιον Συνέδριο.

Τὸ Δ' Πανιόνιο Συνέδριο διεξήγαγε τὶς ἐργασίες του στὴν Κέρκυρα, μὲ πρωτοβουλία τῆς Ἑταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, ἀπὸ 28 Σεπτεμβρίου ἕως 1 Ὀκτωβρίου 1978, συνεχίζοντας ἔτσι τὴν ὠραία παράδοση τῶν Πανιονίων Συνεδρίων. Ἀς θυμίσουμε ὅτι τὸ Α' Συνέδριο συνήλθε στὴν Κέρκυρα τὸ 1914, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 50 χρόνων ἀπὸ τὴν ἔνωση τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ Β' στὴν Ἰθάκη τὸ 1938, μὲ πρωτοβουλία καὶ ὁργάνωση τῆς Ἑταιρείας Ἑπτανησιακῶν Μελετῶν, καὶ τὸ Γ' τὸ 1965 στὴν Κέρκυρα, Κεφαλονιά καὶ Ζάκυνθο. Ἀκολούθησε, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1970, ἡ Α' Ἑπτανησιακὴ Ἑβδομάδα στὴν Κέρκυρα.

Οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου χωρίστηκαν σὲ τρία μεγάλα τμήματα: «Ἱστορία καὶ Ἀρχαιολογία», «Γράμματα καὶ Τέχνες», «Ἠθικὴ καὶ Πολιτικὴς Ἐπιστῆμες», σὲ μιὰ προσπάθεια ὅπως γίνεи καλύτερη ἡ παρουσίαση καὶ μελέτη τῶν θεμάτων πὺ ἀφοροῦν τὶς διάφορες πτυχὲς τοῦ ἑπτανησιακοῦ πολιτισμοῦ, ἡ σχέση του μὲ τὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἦταν καὶ φυσικὸ νὰ δοθεῖ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὰ προβλήματα ὄχι μόνον τῆς Ἑπτανήσου στὸ σύνολό της, ἀλλὰ καὶ τοῦ κάθε

νησιοῦ χωριστά, στὴν ἱστορία καὶ στοὺς πνευματικοὺς τὸν ἐκπροσώπους (Κ. Τυπάλδος Ἰακωβάτος, Εὐγ. Βούλγαρης, Νικ. Θεοτόκης, Διον. Ἀβραμιώτης κ.ἄ.). Τὴν προβληματικὴ πὺ ἀπασχόλησε τὰ τμήματα συμπλήρωσε ἡ συζήτηση στρογγυλῆς τράπεζας «Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ Νεοελληνικὴ κριτικὴ» πὺ ὁργανώθηκε τὴν τελευταία ἡμέρα τῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν ὅποια παρακολούθησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συνέδρους, ἑκατοντάδες Κερκυραῖοι.

Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ παρουσία στὸ Συνέδριο ξένων ἐπιστημόνων τοῦ ἔδωσε ἓνα διεθνὴ χαρακτῆρα.

Σημειώνουμε, τέλος, τὶς διαφορὲς ἐκδηλώσεις πὺ ὁργανώθηκαν μὲ τὴν ἴδια εὐκαιρία: ἐκθέσεις Σολωμικοῦ βιβλίου στὸ κτίριο τῆς Ἑταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν καὶ ἔργων Ἑπτανησίων ζωγράφων στὸ κτίριο τῆς Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας, ἐπίσκεψη στὸ πατρογονικὸ σπῆτι τοῦ Ἰω. Καποδίστρια καὶ περιηγήσεις στὸ νησί. Ἡ δημοσίευση τῶν Πρακτικῶν του, πὺ ἐλπίζουμε ὅτι δὲν θὰ καθυστερήσει, θὰ κάνει εὐρύτερα γνωστὴ τὴ συμβολὴ του στὴ μελέτη τοῦ Ἑπτανησιακοῦ πολιτισμοῦ.

Γιάννης Καρᾶς

Ἐρευνητικὴ δουλειὰ στὴ Γεννάδειο.

Διήμερο ὁμιλιῶν 18-19 Μαΐου 1979.

Δὲν θὰ ὑπῆρχε βέβαια οὔτε ἓνας ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς ἀκροατὲς τῶν ὁμιλιῶν πὺ νὰ μὴν εἶχε ἀπὸ μόνος του, παλιότερα, σὰν ἀναγνώστης, γνωρίσει τὸν πλοῦτο τῆς Γενναείου καθὼς καὶ τὴν πρώτην γραμμὴς ὁργάνωσής της. Ὅλοι μας ἔχουμε νιώσει τὴ χαρὰ

νὰ βρίσκουμε ἐκεῖ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀπὸ τὰ ἐντυπα πὺ ἀναζητοῦμε — ἄλλωστε βοηθᾷ τόσο θετικὰ καὶ ὁ ὀκτάτομος τυπωμένος κατάλογος, ἐργαλεῖο μὲ πολλαπλὴ ἀποτελεσματικότητα καὶ ἱκανὸ γιὰ λεπτὲς ἀναζητήσεις. Ἄν δὲν ἐντυπωσιαζόμαστε διαρκῶς,

είναι γιατί έχουμε πιά συνηθίσει να αρχίζουμε από τη Γεννάδειο: έχει καθιερωθεί από την ίδρυσή της σαν η πρώτη βιβλιοθήκη μας.

Η σειρά των όμιλων αποσκοπούσε σε μιὰ επιπλέον σύνδεση των αναγνωστών με ποικίλες πτυχές του θησαυρισμένου υλικού, αλλά και σε μιὰ στενότερη σύνδεση, πιο περιεκτική, που να δείχνει ορισμένους από τους δρόμους στους οποίους μπορεί να οδηγήσει την έρευνα μιὰ τέτοια καλή βιβλιοθήκη.

Τρείς ήταν οι ερότητες του διημέρου, στηριγμένες στο έντυπο και ανέκδοτο υλικό που βρίσκεται συγκεντρωμένο στη Γεννάδειο, άρθρωμένες γύρω από τη νεοελληνική ιστορία, την ιστορία της νεοελληνικής τέχνης, και τον νέο ελληνισμό ιδωμένο από τρίτο μάτι, τους ξένους. Έτσι ο ακροατής έβλεπε μιὰ άκτινωτή εικόνα των συλλογών, — στίς όποιες βέβαια θά πρέπει να προστεθούν οι συλλογές της κλασικής και βυζαντινής γραμματείας, καθώς και ή βυρωνική: εξααιρετικά πλούσιες κι αυτές.

Η έναρξη της συνάντησης έγινε από την κυρία Σόφη Παπαγεωργίου, διευθύντρια της Γενναδείου. Αμέσως ύστερα ή κυρία Άγγελική Λαΐου, καθηγήτρια των ελληνικών σπουδών του Rutgers University και Σύμβουλος της Γενναδείου, αναφέρθηκε σύντομα στους στόχους της εκδήλωσης αυτής που ή ίδια άλλωστε την εμπνεύστηκε και την οργάνωσε. Πρώτος όμιλητής ήταν ο κ. Ν. Παναγιωτάκης με θέμα «Ένα χειρόγραφο της Γενναδείου από το αρχείο των Καλλεργών της Κρήτης». Το αρχείο αυτό, το παλιότερο ιδιωτικό που γνωρίζουμε, βρίσκεται σπασμένο σε διαφορετικές βιβλιοθήκες, στη Βενετία, στο Βερολίνο και στο Λονδίνο: ένα μικρό πολύτιμο τμήμα του βρέθηκε από τον Ι. Γεννάδιο: ο

όμιλητής μās έδωσε ένα σύντομο συνολικό χρονικό του.

Δεύτερος στη σειρά ο κ. Άλκης Άγγελοῦ παρουσίασε τὰ πρώτα γνωστά τεκμήρια για την καθίδρυση του έλευθεροτεκτονισμού στον ελληνικό χώρο, πρόδρομη ανακοίνωση της μελέτης που παρουσιάζεται σε προηγούμενες σελίδες του («Έρανιστής»).

Τρίτος ο κ. Φίλιππος Ήλιού. Ο λόγος έδω ήταν για τις «Κοραϊκές συλλογές της Γενναδείου» — από τις πληρέστερες στο είδος τους. Ο κ. Ήλιού επισήμανε την ειδική γνώση που είχε ο Ι. Γεννάδιος για το θέμα — γνώση που δεν έχει γίνει ούτε και σήμερα κοινό κτήμα — ή όποια άλλωστε και τον βοήθησε στον καταρτισμό της λαμπρής συλλογής. Έδειξε ακόμα πώς ή γενιά του Γενναδίου, και ολόκληρος ο 19ος αιώνας, δέχθηκε με μονομέρεια την κληρονομιά του Κοραή, παραμερίζοντας προσεκτικά όλη την γενναία διαφωτιστική προσπάθεια και κρατώντας μονάχα την ελληνομάθεια. Έδειξε τέλος το πώς, ξεκινώντας από μιὰ βιβλιοθήκη, μπορούμε να οδηγηθούμε — βήμα βήμα — στην προσωπογραφία του κτήτορα για να καταλήξουμε στην κατανόηση ολόκληρης της εποχής του.

Τέλος ο κ. Μ. Ι. Μανούσας, μίλησε για την «Ιστορία των Άθηνών» του Ιωάννου Μπενιζέλου, τις εκδόσεις και τη χειρόγραφη παράδοσή της. Έξιστόρησε το πώς έντοπίστηκε στη Ίσπανία ένα άγνωστο χειρόγραφο της («Ιστορίας»), και ύστερα πέρασε στο πολύτιμο μοναδικό χειρόγραφο μιās εκτενέστερης παραλλαγής που φυλάγεται στην Γεννάειο, τις σχέσεις του τελευταίου αυτού χειρογράφου με τὰ υπόλοιπα και τις εκδόσεις, και γνωστοποίησε πώς ο Ι. Γεννάδιος είχε προετοιμάσει μιὰ κορτική έκδοση με

πλούσια προλεγόμενα: κι αυτή σώζεται δακτυλόγραφη στη βιβλιοθήκη. Τη συζήτηση και τις ερωτήσεις που ακολούθησαν την κάθε όμιλία την διέθινε ο κ. Σπ. Βρυώνης.

Ἡ ἐπόμενη ἐνότητα (στὶς 19 Μαΐου), ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ἱστορία τῆς τέχνης, ἄρχισε μὲ τὴν ἀνακοίνωση τοῦ κ. Χ. Μπούρα «Στοιχεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Χίου σ' ἓνα λεύκωμα τῆς Γενναδείου». Ὁ ὁμιλητὴς παρουσίασε ἓνα πολίτιμο λεύκωμα φωτογραφιῶν τοῦ 1881, τραβηγμένων ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τοὺς καταστρεπτικὸς σεισμούς, ὅπου ἀπεικονίζονται μνημεῖα καὶ εἰρήνια πὺν σήμερα ἔχουν ἐντελῶς κατεδαφιστεῖ. (Περίληψη τῆς ἀνακοίνωσης, καμωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο, στὸ περ. Διαβάζω, ἀρ. 23, Αὐγούστου - Σεπτέμβριος 1979, σσ. 30-31). Ἀμέσως ὕστερα ὁ κ. Π. Μυλωνᾶς μίλησε γιὰ τὸν Βασίλειο Γρηγορίου Μπάρσκη στὸ "Ἅγιο Ὄρος". Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα σύντομο ἱστορικὸ, παρουσίασε ἐξαιρετικὰ φωτογραφίες τῶν σχεδίων ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ χειρόγραφο, πὺν βρίσκεται στὴ Ρωσία. Στὸ πρωτότυπο τὰ ἱερογραφήματα τοῦ Μπάρσκη φανερώουν μὴ λεπτότητα, ἡ ὁποία δὲν

ἀποδόθηκε στὴν ἐντυπὴ μορφή πὺν γνωρίζουμε. Τὶς συζητήσεις πὺν ἀκολούθησαν τὶς παραπάνω ὁμιλίες τὶς συντόνισε ὁ κ. Μανόλης Χατζηδάκης.

Ἡ τελευταία ἐνότητα ἀφοροῦσε τὴ νεοελληνικὴ κοινωνία καὶ ἱστορία ἰδωμένη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ξένων. Ἡ κυρία Λουκία Δροῦλία ἔδωσε ἓνα ζωηρὸ πανόραμα τῶν «Ξένων περιηγητῶν στὴν Ἑλλάδα» — πὺν ἡ Γεννάδειος κατέχει, βέβαια, μὴ ἐξαιρετικὰ πλούσια συλλογή. Ἐπισήμανε τοὺς λόγους πὺν ὄθοῦν στὴν περιήγηση (πὺν καθορίζουν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ δρομολόγια πὺν ἀκολουθοῦνται) καθὼς καὶ τὶς μεταλλαγές τοῦ φαινομένου στὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας (ὁλόκληρη ἡ ὁμιλία δημοσιεύθηκε στὸ περ. Διαβάζω, ὅ.π., 40-47).

Ὁ κ. Ρ. Mackay ἔκλεισε τὴ σειρά μὲ τὴν ὁμιλία του «The "Year of Crete". The March of Fazil Ahmed Pasha to the Siege of Candia», ὅπου ἔκανε λόγο γιὰ τὸν Ἑβλιὰ Τσελεμπή καὶ τὶς περιηγήσεις του στὴν Ἑλλάδα τὸ 1666. Τὶς συζητήσεις στὴν τρίτη αὐτὴ ἐνότητα τὶς διέθινε ὁ κ. F. Walton.

Ἀλέξης Πολίτης

Ἡ Ζ' Τακτικὴ Γ. Συνέλευση τοῦ Ο.Μ.Ε.Δ.

Στὶς 22 Μαΐου 1978 τὰ μέλη τοῦ ΟΜΕΔ συνήλθαν, σύμφωνα μὲ τὴ καταστατικὴ, σὲ τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ κ. Κ. Κατσίμπα καὶ μὲ θέματα ἡμερησίας διάταξης: Οἰκονομικὸς ἀπολογισμὸς γιὰ τὸ 1977, ἔκθεση ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνακοινώσεις τοῦ Δ.Σ. Μετὰ τὴν ἀνάγνωση τῶν ἀπολογιστικῶν καὶ ἐξελεγκτικῶν κειμένων καὶ τὴν τελικὴ ἔγκρισή τους ἀπὸ τὴ Γ.Σ., ὁ Γ. Γραμματεὺς τοῦ ΟΜΕΔ κ. Ε. Ι. Φραγκίσκος, ἔκανε διαφορὰς ἀνακοινώσεις. Γνωστοποίησε

τὴν παραίτηση τοῦ κ. Κ. Φαφαλιῶ ἀπὸ τὸ Δ.Σ. καὶ τὴν ἀναπλήρωσή του ἀπὸ τὸν κ. Α. Βρανούση (βλ. «Ἐρανιστής», 1977, σ. 301), καὶ πληροφόρησε γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητος τοῦ Ὁμίλου: τὴ συνέχιση τῆς ἐκτύπωσης τοῦ ἀφιερωματικοῦ τόμου Κ. Θ. Δημαρᾶ (11ος τ. Ἐρανιστῆ), καὶ τοῦ Γ' τόμου τῆς ἀλληλογραφίας Κοραῆ, τὴν περάτωση τοῦ τόμου 14 (1976), τοῦ περιοδικοῦ καθὼς καὶ γιὰ τὴν προετοιμασία τοῦ τόμου 15 (1977) μὲ νέα συντακτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ὑπεύ-

θυνο σύνταξης τὸν κ. Φ. Ἡλιοῦ. Ἀνακοίνωσε ἐπίσης τὴν ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. γιὰ τὴν καταχώριση στὸν Ἑρανιστῆ βιβλιοπωλικῶν καὶ ἄλλων συναφῶν διαφημίσεων καὶ γιὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τὸ 1978 — μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ τὸ ἐπιτρέψει ὁ ὁμαλὸς ρυθμὸς ἔκδοσής του — σὲ δύο ἐξαμηνιαία τεύχη.

Στὴ συνέχεια ἔδωσε στοιχεῖα γιὰ τὶς οἰκονομικὲς ἐνισχύσεις πού, χάρη σὲ ἐνέργειες τοῦ Δ.Σ., ἔλαβε ὁ Ὅμιλος κατὰ τὸ 1977 ἀπὸ τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, τὴν Τράπεζα Πίστης, τὸ Σύλλογο πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, τὸ Ἀλουμίνιον Ἑλλάς, τὴ Γενικὴ

Γραμματεία Τύπου καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ. Στὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε προτάθηκαν ἀπὸ μέλη τῆς Γ.Σ. διάφορα μέτρα γιὰ τὴ βελτίωση τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ὅμιλου. Ἡ πρόταση ν' ἀποσυνδεθεῖ ἡ ιδιότητα τοῦ μέλους τοῦ ΟΜΕΔ ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ συνδρομητῆ τοῦ Ἑρανιστῆ κίνησε τὸ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευση ἐξουσιοδότησε τὸ Δ.Σ. νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα καὶ νὰ πάρῃ τὶς σχετικὲς ἀποφάσεις. Τέλος ἔγινε ἀναφορὰ στὸ προετοιμαζόμενον ἀπὸ τὸν Ὅμιλο «Συνέδριο Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ» καὶ ἀπαριθμήθηκαν οἱ δυσκολίες πού ὑπάρχουν γιὰ τὴ σύγκλησίν του.